

**Perelhúzóadás:
A felek és képviselőik felelőssége és együttműködése a
polgári eljárásban**

Szakmai beszámoló

**a KIM és az MTA TK közötti kutatási megállapodás céljának megvalósulásáról
2013-2014. évre**

Kutatásvezető: Dr. Czoboly Gergely PhD

**Közreműködők: Dr. Bencze Mátyás PhD, Dr. Gajdusчек György PhD,
Dr. Osztovíts András PhD, Dr. Szalai Ákos PhD**

Budapest, 2014. július 8.

1. Vezetői összefoglaló

A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (a továbbiakban KIM), mint Átadó fejezet, másrészt az Magyar Tudományos Akadémia, mint Átvevő fejezet, és harmadrészt a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpontja (továbbiakban MTA TK), mint Átvevő intézmény megállapodást kötöttek azzal a céllal, hogy az Átvevő intézmény büntetőjogi és polgári jogi jogtudományi kutatásaihoz, az ahhoz kapcsolódóan felmerült kiadásokhoz (így különösen: kutató szakemberek alkalmazása, tudományos konferenciák szervezése, utazási költségekhez, szakkönyv-vásárláshoz kapcsolódó költségek) részbeni fedezetére forrást biztosítson.

Az alábbi szakmai beszámoló célja, hogy a fenti megállapodás 4.3. a) pontja szerint szöveges értékelést adjon a támogatás céljának megvalósulásáról.

A fenti megállapodás keretében az MTA TK Jogtudományi Intézete, 2013. július 1. és 2014. június 30. közötti időszakban a „Perelhúzóadás: A felek és képviselőik felelőssége és együttműködése a polgári eljárásban” című kutatási projektet valósította meg.

A kutatás lebonyolításához egyrészt magyar kutatók alkalmazására, másrészt külföldi szakértők bevonására került sor. A projekt terhére Dr. Bencze Mátyást, Dr. Czoboly Gergelyt és Dr. Osztovits Andrászt foglalkoztatta az Átvevő intézmény. Külföldi szakértőként Prof. Alan Uzelac (University of Zagreb), Prof. Aleš Galič (University of Ljubljana), Adela Ognean (University of Maastricht), Emmanuel Guinchard (Northumbria University), Prof. Keith Uff (University of Birmingham), Prof. Peter B. Rutledge (University of Georgia Law), Prof. Remo Caponi (University of Florence) és Prof. Walter H. Rechberger (University of Vienna) vontuk be a kutatásba. Emellett a kutatáshoz szükséges szakkönyvek beszerzésére került sor.

A kutatásnak két jól elkülöníthető célja volt: egyrészt a perelhúzóadás okainak feltárása, másrészt azoknak az eljárási eszközöknek az azonosítása, amelyekkel ezek megakadályozhatók.

A kutatás e célkitűzések mentén az alábbi három szakaszra lett felosztva:

- 1) a perelhúzóadás okainak feltárása érdekében a magyar és a külföldi szakirodalom feldolgozása,
- 2) a felek és képviselőik perelhúzó magatartásainak azonosítása és az azokkal szemben alkalmazható megoldások összegyűjtése érdekében, külföldi szakértők bevonásával lefolytatott összehasonlító vizsgálat,
- 3) a kutatás eredményeinek nemzetközi konferencián való disszeminációja.

A kutatás első szakaszában megállapítottuk, hogy a perek elhúzóadásának egyrészt vannak az igazságszolgáltatási szervezeten kívüli, másrészt a bírósági szervezetből és a bírók perbeli magatartásból fakadó, végezetül pedig a felek és képviselőik magatartására visszavezethető okai. A kutatás második szakaszában a vizsgálatot a kutatásban feltárt okok közül a bírók, a felek és a jogi képviselők magatartására visszavezethető okokra szűkítettük és azokat a külföldi és magyar eljárásjogi megoldásokat vizsgáltuk meg, amelyek alkalmasak lehetnek az perek időtartamának, valamint az ügyhátalék csökkentésére. A kutatás harmadik szakaszában pedig a kutatás eredményeiről egy nemzetközi konferenciát szerveztünk 2014. június 26-27.-én a Kúrián.

2. Kutatás céljának és témájának meghatározása

A perek tartamával kapcsolatos kritikák és ezek hatására bevezetett reformtörekvések a modern polgári eljárásjog megszületésével egyidősek. A hatékonyság a polgári eljárásban olyan cél és egyben kíváncsi, amelyet tértől és időtől függetlenül próbálnak megvalósítani. A gyors, olcsó és egyszerű per a jogalkotó számára állandó cél, a jogkereső számára természetes kíváncsi és mindezeknél fogva a kutató számára „örökzöld” téma. A kutatás aktualitását tehát nem újszerűsége, hanem annak továbbra is megoldatlan volta adja.

A kutatás fő célkitűzése, hogy a modern polgári eljárásjogok fejlődésén keresztül feltárja azokat az eljárási okokat, amelyek a polgári per elhúzódásához vezettek és egyidejűleg bemutassa azokat az eljárási megoldásokat, amelyek segítségével a vizsgált jogrendszerek megkíséreltek a helyzeten úrrá lenni. Ennek során egyrészt konkrét eljárásjogi megoldásokat vizsgáltunk meg, valamint a kutatás eredményeként megszületett munkában a szabályozásokban megfigyelhető közös elvekre és tendenciákra világítottunk rá.

A polgári eljárásjognak álláspontunk szerint fontos szerepe van a perelhúzó megakadályozásában, amely a polgári igazságszolgáltatás hatékony működésének egyik alapfeltételeként jelenik meg. Az eljárásjog határozza ugyanis meg annak a rendszernek a kereteit, amelyben a per szereplői, elsődlegesen a bíróság és a felek eljárási cselekményeket végeznek. A megfelelő eljárási szabályok léte előfeltételét képezi az igazságszolgáltatás hatékony működésének. A bíró lehet akármilyen felkészült, ha az eljárásjog a per gyors befejezéséhez szükséges eszközöket nem biztosítja, vagy biztosítja azokat, de a szabályok belső koherencia-zavarai miatt a gyakorlatban azok nem érvényesülhetnek. A jól megalkotott eljárásjogi törvény szükséges feltétele a perelhúzó megakadályozásának, önmagában ugyanakkor nem jelent csodaszert a problémákra.

3. Kutatási módszerek és kutatási tevékenység leírása

A kutatómunka során elsődlegesen a történeti és az összehasonlító módszer alkalmazására került sor. Ennek keretében meghatározott szempontok alapján kiválasztott jogrendszerek polgári eljárásjogának történeti fejlődését vizsgáltuk meg, valamint külföldi szakértők bevonásával – kérdőívek alapján elkészített nemzeti jelentések segítségével – összehasonlító jogi vizsgálatot végeztünk.

- (1) A kutatómunka első szakaszában a magyar, valamint a gazdag angol és német jogirodalom feldolgozására került sor. Ennek keretében Magyarország, Németország, Ausztria, Franciaország, az Egyesült Királyság, Japán, valamint Közép- és Kelet-Európa poszt-szocialista országai eljárásjogában alkalmazott pergyorsító módszereket vizsgáltuk meg. A kutatómunka során összesen több mint 200 jogirodalmi munka feldolgozására került sor.
- (2) A kutatómunka második szakaszában a perelhúzó egyik sokat vitatott és a kutatómunka középpontját képező részterületével, a felek és képviselőik perelhúzó magatartásaival foglalkoztunk. A projekt első szakaszában szerzett tapasztalatok alapján kérdőívet állítottunk össze, amelyek segítségével a kutatásba bevont külföldi szakemberek a saját eljárásjogi rendszerükről nemzeti jelentést készítettek. A kutatómunkának ebben a szakaszában az Egyesült Államokból, az Egyesült Királyságból,

Franciaországból, Ausztriából, Horvátországból, Szlovéniából és Romániából kértünk felneves kutatókat. A magyar nemzeti jelentést dr. Osztovits András készítette el.

- (3) A kutatás harmadik szakaszában a kutatási eredmények disszeminációjára került sor. Ennek érdekében 2014. június 26-27.-én nemzetközi konferenciát szerveztünk a kutatásba bevont szakértők részvételével a Kúrián. A konferenciát az MTA TK Jogtudományi Intézetének igazgatójaként dr. Jakab András, valamint a házigazda részéről dr. Kónya István, a Kúria elnökhelyettese nyitotta meg, akiknek a köszöntő szavait követően az Igazságügyi Minisztérium részéről dr. Répássy Róbert államtitkár tartott előadást a magyar igazságszolgáltatás helyzetéről és a minisztérium perelhúzó-dással kapcsolatos terveiről. Ezt követően a kétnapos nemzetközi konferencián a külföldi résztvevők ismertették nemzeti jelentéseiket, amelyeket szakmai viták követtek.

A kutatócsoport több alkalommal tartott megbeszélést az MTA TK Jogtudományi Intézetében, amelyeken a kutatás módszertanával, a kérdőív összeállításával, valamint a konferencia megszervezésével kapcsolatos kérdéseket tárgyalták meg. A megbeszélésekről emlékeztető feljegyzések készültek.

4. Kutatás főbb megállapításai

A kutatómunka elsődleges célkitűzése a perelhúzó-dás eljárásjogi szabályozásra visszavezethető okainak, valamint a különböző jogrendszerekben alkalmazott megoldások közös elemeinek azonosítása volt. Ennek során azt kívántuk bizonyítani, hogy az együttműködés, az arányosság, a rugalmasság és a koncentráció elveinek tudatos és kiegyensúlyozott érvényesítése elősegíti a perelhúzó-dás megakadályozását, amely megállapítást a következő tézisekre alapoztuk.

(1) A perek elhúzó-dásának megakadályozására azok az eljárási törvények biztosítanak optimális kereteket, amelyekben a bírói hatalom és a felek rendelkezési joga kiegyensúlyozottan van elosztva, a törvény az ügyek sajátosságait figyelembe vevő eljárási kereteket biztosítanak, valamint az eljárási szabályok elősegítik, hogy a döntéshozatalhoz szükséges információk a bíróságnak lehetőség szerint minél korábban, de az ügy sajátosságaihoz mérten megfelelő időben a rendelkezésére álljanak.

(2) A perek elhúzó-dásának egyik fontos oka a felek és ügyvédek perelhúzó magatartása, amelyre abban az esetben kerül sor, ha a szándék és a lehetőség találkozik, bármelyik hiányában ilyen taktikák alkalmazására nem kerül sor. Annak érdekében, hogy megelőzhető legyen a felek, vagy ügyvédek perelhúzó-dása, törekedni kell arra, hogy ahol lehet, ott – különösen az ügyvédi díjszámítás módszerein keresztül – megszüntessék az érdekeltségüket az eljárás elhúzó-dásában, ahol pedig ez nem lehetséges, ott megfelelő szankciókkal ellensúlyozzák azt.

(3) A különböző jogrendszerek véleményünk szerint eltérő mértékben vannak kitéve a felek és képviselőik perelhúzó taktikáinak. A bíróság és a felek felelősségi viszonyának megoszlása, a felelősséggel szinkronban álló szankciók léte, valamint a per résztvevőinek pereskedési kultúrája az, amely ezt alapvetően meghatározza. Azok a jogrendszerek, amelyekben a felek és a bíróság közötti felelősség arányosan van elosztva, a bíróság megfelelő eszközökkel rendelkezik az ebből fakadó kockázat kezelésére és a gyakorlat sem semlegesíti ezeknek a hatását, kevésbé veszélyeztetettek, mint azok, amelyekben ezek hiányoznak. Annak érdekében, hogy ne a felek kényétől-kedvétől függjön a perek mikénti lefolyása, a jogalkotók világszerte megnövelték a bíró

hatalmát és egyúttal a passzív szerepéből egy aktívabba helyezték át. A perek optimális lefolytatása érdekében a bírói hatalom és a felek rendelkezési jogának egy kiegyensúlyozott rendszerét kell kialakítani, amely együttműködésre készíti a feleket, viszont megfelelő – így különösen preklúziós – eszközöket is ad a bírónak ahhoz, hogy ezt ki is tudja kényszeríteni.

(4) A bírói hatalom növelése ugyanakkor csak egy bizonyos pontig célravezető, azt meghaladóan egyrészt a felek aktivitására hátrányosan hat, másrészt túlterheli a bíróságot. Ez utóbbi a bírósági szervezet szűkös erőforrásai miatt komoly ellentmondásokat szülhet. Ha a jogszabály ugyan olyan eszközöket ad a bírónak, amelyekkel az eljárást optimálisan tudná levezetni, de a leterheltsége miatt azokat a gyakorlatban nem tudja alkalmazni, akkor a törvény rendelkezései kiüresednek. Ennek elkerülése érdekében egyrészt a bírói aktivitást olyan szintig szabad csak növelni, amely nem nyomja el a peres feleket, hanem azokat együttműködésre ösztönzi, illetőleg adott esetben szorítja. Másrészt a perek lebonyolítására az eljárásjognak – az arányosság elvének figyelembevételével – különböző útvonalakat kell biztosítani, hogy a bíróság szűkös erőforrásait (időt és pénzt egyaránt) megfelelően tudja felhasználni. Ez biztosítja, hogy a bírónak ne csak elméletben, de a gyakorlatban is képes legyen aktív szerepet betölteni.

(5) A perek elhúzódásához vezet, ha az ügyeket megfelelő előkészítés hiányában hagyják a maguk útján, felaprózódott tárgyalásokon keresztül „sodródni”. Ez alapvetően arra vezethető vissza, hogy a bíróság vagy egyáltalán nem, vagy megfelelő információk hiányában nem jól avatkozik be a perbe és ennél fogva nem szervezi meg annak helyes menetét. A bírói passzivitás és az információk „csepegtetése” így egy felaprózódott, mellékösvényekre terelődő, nagyrészt eljárási rész kérdésekről szóló perre alakul. Ilyenkor az eljárás, mint a kormányos nélküli hajó csak sodródik, hiszen a bírónak azt vezetnie kellene megfelelő információk és eszközök hiányában nem tud ennek a feladatának eleget tenni. Nem elég ugyanis, hogy a bírónak vezetnie tudja az ügyet, az is fontos, hogy milyen irányba teszi azt. Ehhez viszont tudnia kell, hogy a perben pontosan hol is állnak és végső soron hova tartanak. Ennek elkerülése érdekében a bíróságot olyan helyzetbe kell hozni, hogy az már az eljárás korai szakaszában rendelkezzen a tényállás tisztázásához szükséges információkkal. Ezt a perindítást megelőző egyeztetési kötelezettség, a preklúziós szabályok megfelelő alkalmazásával, valamint a bíróságnak a tárgyalás előkészítése során gyakorolt anyagi pervezetésével érhető el.

A kutatás hipotézisei a kutatómunka során megerősítést nyertek.

5. Kutatás keretében létrehozott eredmények (output)

a. Nemzetközi konferencia

A kutatási projekt keretében egy nemzetközi konferencia megtartására került sor 2014. június 26-27.-én a Kúrián. A kétnapos rendezvényen közel ötvenen vettek részt, akik között bírók, ügyvédek és a magyar jogtudomány képviselői is jelen voltak. A konferenciát a kutatásvezető szervezte, a magyar nemzeti jelentést dr. Osztovcsovics András készítette el.

b. Tudományos publikációk

A kutatási munka során a kutatásvezető elkészítette „A perelhúzó megakadályozásának eljárási eszközei” című doktori értekezését, amelyet 2014. április 20.-án sikeresen megvédett.

A kutatási témában a következő tudományos közlemények készültek el a projekt időszakában:

- Gergely Czoboly: Detering dilatory tactics in civil litigation. In Balogh Zsolt György (szerk.): *Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata. Essays of Faculty of Law University of Pécs Yearbook of 2013.* Pécs, 2013, University of Pécs, Faculty of Law, 9-22. p.
- Reforms of civil procedure in Central and Eastern Europe. In Tímea Drinóczi – Jelena Legčević (Eds.): *Aspects of local and regional development, Pečuh – Osijek, 2013, Faculty of Law, J. J. Strossmayer University of Osijek - Faculty of Law, University of Pécs, 147-160. p.*
- Miklós Kengyel – Gergely Czoboly: Battle Between Individual Rights and Public Interest in Hungarian Civil Procedure. In Alan Uzelac (Ed.): *Goals of Civil Justice and Civil Procedure in Contemporary Judicial Systems, Cham, 2014, Springer, 205-220. p.*
- Czoboly Gergely: A perelhúzás megakadályozásának eljárásjogi eszközei. In Csehi Zoltán – Raffai Katalin (szerk.): *Állam és magánjog. Törekvések és eredmények az Európai Unió joga, a nemzetközi magánjog, polgári jog és polgári eljárásjog keresztmetszetében, Budapest, 2014, Pázmány Press, 293-308. p.*

c. Tervezett kiadványok

A kutatás eredményeit, az eddig megszületett nemzeti jelentéseket, valamint további országokból felkért kutatók nemzeti jelentéseit angol nyelven, szerkesztett kiadványban egy neves külföldi kiadó gondozásában kívánjuk megjelentetni. A kiadványba elsődlegesen az Európai Unió országaiból vonunk be kutatókat, de tervezzük kínai, japán, orosz, brazil és chilei szerzők felkérését is. A tervezett kiadvány részét összesen 15-20 ország eljárásjogáról készült nemzeti jelentés képezi majd. Tervezett megjelenés: 2015. december 31.-ig.

A kutatás eredményeinek magyar nyelvű összefoglalóját a kutatásvezető készíti el. Tervezett megjelenés: 2014. december 31.-ig.